

MICHAŁ LUKOSZEK *OSPPE*
WSD OSPPE – Kraków

JEDEN KOŚCIÓŁ JAKO „*COMMUNIO*” W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

Jan Paweł II w swoim bogatym nauczaniu wiele miejsca poświęca Kościołowi, w tym jego istotnemu przymiotowi jakim jest jedność. Spojrzenie na papieskie rozważanie o jedności Kościoła zwraca uwagę na bardzo często pojawiające się pojęcie *komunia*. Jan Paweł II odnosi to wyrażenie do wspólnoty pomiędzy Osobami Boskimi, pomiędzy Bogiem a ludźmi, do relacji międzyludzkich, do hierarchicznej struktury Kościoła oraz do wzajemnej relacji pomiędzy Kościołami partykularnymi w Kościele powszechnym. Dotykając zatem istoty jedności eklezjalnej wypada zwrócić uwagę na ów termin, który zapewne można uznać za kluczowy w eklezjologii prezentowanej przez Jana Pawła II. Podejmiemy stąd próbę ukazania w jaki sposób *communio* rozumiane jest przez Papieża oraz w jakich odniesieniach do rzeczywistości eklezjalnej jest przez Niego stosowane. Aby głębiej przedstawić to zagadnienie, odwołamy się najpierw do tekstów autorstwa kard. K. Wojtyły, widząc w nich fundament dla późniejszych rozważań Jana Pawła II o komunijnej rzeczywistości Kościoła.

1. *COMMUNIO* W MYŚLI KARD. KAROLA WOJTYŁY

Spojrzenie na twórczość kard. K. Wojtyły – Jana Pawła II ukazuje, że Autor licznych opracowań i studiów pojęcie *communio* zaczyna stosować po zakończeniu Soboru Watykańskiego II, którego był uczestnikiem. Publikacje autorstwa Arcybiskupa Krakowskiego z okresu posoborowego, zwłaszcza dzieło *U podstaw odnowy*¹ z 1972 r., ukazują wielki wpływ nauczania Vaticanum II na Jego myśl, zwłaszcza soborowej teologii *communio*².

Kategoria komunii dogłębnie wyraża rzeczywistość Kościoła. Z jednej strony ukazuje jego ściśle powiązanie z dogmatem trynitarnym i chrystologicznym, z drugiej zaś wykazuje zdolność do tworzenia organicznej syntezy różnych warstw i pierwiastków tejże rzeczywistości. S. Nagy analizując dorobek teologiczny kard. K. Wojtyły zauważa, że Kościół dla Metropolity Krakowskiego jest nade wszystko nadprzyrodzoną wspólnotą ludzi zbawionych przez Boga w zbawczym dziele Chrystusa. Pomimo że w myśli kard. K. Wojtyły równie ważne są dwie inne kategorie dla wyrażania prawdy o Kościele, mianowicie Ludu Bożego oraz Mistycznego Ciała, to jednak w sposób bardzo wyraźny podporządkowane są one kategorii wspólnoty, która rzeczywistość Kościoła ujmuje najbardziej wyczerpująco. Pomimo iż wydaje się, że w wypowiedziach kard. Wojtyły na pierwsze miejsce wysuwa się kategoria Ludu Bożego, zauważyć należy, że Arcybiskup Krakowski dostrzegając potrzebę łącznego traktowania kategorii eklezjologicznych, kategorię *communio* traktuje jako bazę dla dwóch wspomnianych kategorii, to jest Ludu Bożego oraz Mistycznego Ciała³.

W opracowaniu *U podstaw odnowy* kard. K. Wojtyła *communio* określa jako „rodzaj więzi i spójni właściwej Kościołowi jako Ludowi Bożemu”⁴. Zauważmy w tym kontekście, że w teologii po Soborze

---

¹ K. WOJTYŁA. *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*. Kraków 1972.

² J. KUPCZAK. *Znaczenie Soboru Watykańskiego II dla teologii communio personarum Jana Pawła II*. „Polonia Sacra” 25:2003 s. 69.

³ S. NAGY. *Karola Kardynała Wojtyły myśli o Kościele*. „Zeszyty Naukowe KUL” 22:1979 nr 1-3 s. 24.

⁴ K. WOJTYŁA. *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*. Kraków 1988 s. 115. Por. Z. KRZYSZOWSKI. *Kościół wiarygodny dziś w nauczaniu Jana Pawła II*. „Roczniki Teologiczne” 41:1994 z. 2 s. 97.

Watykańskim II istnieje bliski związek pomiędzy pojęciami „lud”, „Lud Boży” i „komunia”. Można powiedzieć, że pojęcie „lud” już zawiera w sobie ideę komunii, odwołując się do starotestamentalnego rytuału zawarcia Przymierza. Przymierze to dokonuje się poprzez ofiarę składaną przez wspólnotę, zmierzając do ustanowienia „komunii teologicznej”, w wyniku której lud staje się Ludem Bożym. Istnieje zatem związek pomiędzy eklezjologicznymi kategoriami komunii oraz Ludu Bożego. Autentyczna eklezjologia Ludu Bożego domaga się uznania eklezjologii komunii jako podstawy istoty nowego Ludu Bożego. Z drugiej strony eklezjologia komunii posiada obiektywne znaczenie jedynie wtedy, kiedy związana jest ze swoimi historycznymi odniesieniami jednakowoż do narodu Izraelskiego, jak i Kościoła Chrystusowego. W obydwóch bowiem przypadkach przymierze wspólnoty (komunii) z Bogiem skutkuje zaistnieniem Ludu Bożego⁵.

Rodzaj relacji charakterystycznych dla *communio* arcybiskup krakowski dostrzeża w wielorakich wymiarach rzeczywistości Kościoła. Punktem wyjścia na drodze do ukazania treści analizowanego pojęcia wydaje się być wyrażenie *communio personarum*.

Rzeczywistość określaną mianem *communio personarum* kard. K. Wojtyła analizuje w swoich studiach antropologicznych. *Communio personarum* opisuje używając słowa „uczestnictwo”. Poprzez „uczestnictwo” rozumie On właściwość osoby, dzięki której zachowuje ona swoją tożsamość we wspólnocie, w której relacje interpersonalne polegają na wzajemnym otwarciu się jednej osoby na drugą oraz na całą społeczność. „Uczestniczyć, pisze, to znaczy w tym wypadku zwrócić się do drugiego *ja* na gruncie osobowej transcendencji, zwrócić się więc do pełnej prawdy tego człowieka – w tym więc znaczeniu do człowieczeństwa. Człowieczeństwo to dane jest w relacji: *ja – ty* nie jako abstrakcyjna idea człowieka (...) – ale jako *ty* dla *ja*. Uczestnictwo w tym układzie to tyle co realizacja międzyosobowej wspólnoty, w której osobowa podmiotowość *ty* objawia się poprzez *ja* (poniekąd też wzajemnie), a nade wszystko osobowa podmiotowość jednego i drugiego gruntuje się, zabezpiecza i rośnie w tej wspólnocie”⁶. W książce

---

⁵ J. LOSADA. *Wspólnota w Kościele-komunii*. „*Communio*” 9:1989 nr 3 s. 61.

⁶ K. WOJTYŁA. *Osoba: podmiot i wspólnota*. W: TENŻE. *Osoba i czyn oraz inne studia antropologiczne*. Lublin 1994 s. 411. Por. E. SIENKIEWICZ. *Osoba ludzka realizująca się w uczestnictwie*. „*Ateneum Kapłańskie*” 95:2003 z. 3 s. 447.

U podstaw odnowy myśl ta zostanie wyrażona nieco innymi słowami, nawiązującymi do wzajemnego obdarowywania się osób. Kard. K. Wojtyła pisze, że „osoby odnajdują siebie poprzez dar z siebie, poprzez tę międzyosobową relację, którą określamy jako *communio*”⁷. *Communio* w sensie filozoficznym obejmuje dwa zasadnicze elementy: pierwszym jest uczestnictwo w dobrach lub wartościach, drugim zaś jest wzajemna wymiana tych dóbr. Dopelnieniem tychże czynników są organiczne więzi, jakie zachodzą pomiędzy uczestnikami dóbr, którzy odznaczają się wzajemną otwartością na siebie. Są to więzi, które decydują o powstaniu oraz istnieniu wspólnoty. Jedność charakterystyczna dla komunii jest jej skutkiem, ale także jest niezbędnym współczynnikiem jej zaistnienia⁸.

Komunia w ujęciu kard. K. Wojtyły ukazuje wieloraką rzeczywistość Kościoła. Pozwala ona opisać Kościół w jego wymiarze powszechnym, w wymiarze zachodzących relacji pomiędzy stanami istniejącymi w Kościele, jak i pomiędzy poszczególnymi osobami, członkami Kościoła.

Wspólnota osób jest nazywana przez kard. K. Wojtyłę „podstawową złożonością”, przez którą rozumie On „stosunek części do całości i wzajemnie całości do części”⁹. Na bazie tejże „złożoności” można wyróżnić jeszcze inne, które odpowiadają właściwości osobowej całej wspólnoty charakteryzując się także właściwościami podobnymi do relacji międzyosobowych. Chodzi tutaj o wzajemną wymianę darów, która w rzeczywistości eklezjalnej dokonuje się zarówno na wspomnianej płaszczyźnie interpersonalnej, pomiędzy stanami życia w Kościele, jak i pomiędzy Kościołami partykularnymi. „Poprzez dar dobro części staje się poniekąd dobrem wszystkich, nabiera wymiaru powszechnego. Wszyscy mają w nim jakiś udział, wszyscy uczestniczą dlatego właśnie, że to dobro stało się darem”¹⁰.

Przykładem wymiany darów może być istnienie różnych stanów oraz funkcji w komunii kościelnej. Z jednej strony postrzega je jako czynniki, które wyodrębniają poszczególnych ludzi we wspólnocie, z

⁷ K. WOJTYŁA. *U podstaw odnowy* s. 116. Por. S. NAGY. *Karola Kardynała Wojtyły myśli o Kościele*. s. 24.

⁸ S. NAGY. *Świeccy w komunijnej wspólnocie Kościoła*. „Ateneum Kapłańskie” 82:1990 z. 3 s. 379.

⁹ WOJTYŁA. *U podstaw odnowy*. s. 116.

¹⁰ *Tamże*. s. 116-117.

drugiej zaś osoby należące do poszczególnych stanów (duchownego, zakonnego, świeckiego) czy też spełniający rozmaite funkcje służą wspólnocie darami, które sami otrzymali¹¹. Wreszcie Arcybiskup Krakowski stwierdza, że każdy człowiek we wspólnocie Kościoła przynosi sobie właściwy dar, szczególnie zaś wnosi we wspólnotę to, kim sam jest i jakim jest.

Rozważania o wspólnocie kościelnej prowadzi kard. K. Wojtyłę do wniosku: „Rzeczywistość *communio* wynika z wielości powołań, a zarazem stwarza niejako przestrzeń, w której one mogą się prawidłowo kształtować i rozwijać. Stanowią one o Kościele – wspólnocie, ale też Kościół jako wspólnota Ludu Bożego stanowi o nich, ponieważ o każdym z nich. *Communio* oznacza jakby ten stały immanentny dynamizm wspólnoty, który od wielości i złożoności prowadzi ku jedności – już nie tylko Ludu, ale wręcz Ciała – a równocześnie z taką samą siłą i skutecznością podtrzymuje w tej jedności Ludu i Ciała złożoność i wielość”¹².

Przyszły Papież akcentuje także odniesienie wspólnoty eklezjalnej do rzeczywistości Bożej. Obraz Kościoła, w Jego przekonaniu, który wyłania się z nauczania soborowego ukazuje rzeczywistość kształtującą się wokół następujących wymiarów: *communio Ecclesiarum* – *communio munerum* – poprzez zaś te dwie rzeczywistości *communio personarum*. „Rodzaj więzi i spójni, który właściwy jest dla wspólnoty Kościoła – Ludu Bożego, stanowi zarazem najistotniej o rodzaju samej wspólnoty. Kościół jako Lud Boży z samych swoich najgłębszych założeń, ze swej wspólnotowej natury, nastawiony jest na podobieństwo, jakie winno zachodzić pomiędzy «jednością synów Bożych zespolonych w prawdzie i miłości» a istotowo Boską «jednością Osób Boskich»: *in communione Sanctissime Trinitatis*”¹³.

Cz. Bartnik, analizując pisma kard. K. Wojtyły, pośród różnych spostrzeżeń i wniosków formułuje również i taki, iż Trójca Święta rzuca światło na szczytowy punkt życia Kościoła, jakim jest *communio personarum*. Na potwierdzenie swoich spostrzeżeń przytacza fra-

---

¹¹ Tamże. s. 118.

¹² Tamże. s. 120. Por. S. NAGY. *Struktury Kościoła w nauce Kardynała Karola Wojtyły*. „Colloquium Salutis” 15:1983 s. 107.

¹³ WOJTYŁA. *U podstaw odnowy*. s. 119. Por. A. DULLES. *Blask wiary. Wizja teologiczna Jana Pawła II*. Kraków 2003 s. 91.

gment ze studium *U podstaw odnowy*: „Sam Pan Jezus naprowadzi na to podobieństwo – rzecz można: na tę metafizyczną analogię – jaka zachodzi między osobowym Bogiem i wspólnotą – a raczej «komunią» (*communio*) Osób w jedności Bóstwa – i pomiędzy człowiekiem jako osobą i powołaniem do wspólnoty «w prawdzie i miłości», u korzenia której stoi prawo spełnienia siebie poprzez dar z siebie”¹⁴. Zdaniem Cz. Bartnika „jest to najdoskonalszy model Kościoła: jak w Bogu trzy Osoby stanowią realną odrębność a zarazem absolutną jedność natury, tak chrześcijanie stanowią realną wielość osób indywidualnych, ale zespolonych w jeden byt natury Kościoła”¹⁵. Zauważa, że kard. K. Wojtyła opisując rzeczywistość Kościoła wykorzystuje schemat trynitarny, zgodnie z którym w Kościele występuje pełna realność poszczególnych osób trwających równocześnie w najściślejszej jedności, na wzór jedności natury w Bogu. Wielość osób zatem nie tylko nie stoi na przeszkodzie ścisłej jedności w Kościele, ale na swój sposób ją umożliwia. Jest to możliwe dzięki dogłębnie „komunijnej” strukturze osoby. Kościół, któremu obcy jest zarówno indywidualizm, jak i kolektywizm, urzeczywistnia się dzięki realizmowi osób, a osoby uzyskują egzystencję chrześcijańską dzięki jedności „natury” w Kościele¹⁶.

2. *COMMUNIO* W NAUCZANIU JANA PAWŁA II

Papież Jan Paweł II bardzo często posługuje się pojęciem *communio* w celu określenia różnych wymiarów życia eklezjalnego. Znamienne, wręcz reprezentatywne w tym względzie, wydają się być słowa wypowiedziane w przemówieniu do Kurii Rzymskiej w 1990 r.: „Komunia jest to kluczowe pojęcie w eklezjologii Soboru Watykańskiego II (...). *Koinonia* to konstytutywny wymiar istnienia Kościoła, obecny we wszystkich jego formach: od wyznania wiary po praktyczne świadectwo życia, od przekazywania doktryny po kształtowanie struktur. (...) Chodzi tu o teologalną i trynitarną komuniję każdego

¹⁴ WOJTYŁA. *U podstaw odnowy*. s. 54.

¹⁵ Cz. S. BARTNIK. *Osoba i Kościół według kard. Karola Wojtyły*. „Colloquium Salutis” 15:1983 s. 96. Por. TENŻE. *Personalizacja Kościoła w ujęciu Kardynała Karola Wojtyły*. „Znak” 32:1980 nr 11 s. 1413.

¹⁶ TENŻE. *Personalizm teologiczny według Kardynała Karola Wojtyły*. „Zeszyty Naukowe KUL” 22:1979 nr 1-3 s. 57.

wierzącego z Ojcem i Synem, i Duchem Świętym, która przenika komuniją między wierzącymi, gromadząc ich w jeden lud (...); istotny dla tej komunii wierzących jest jej wymiar widzialny i społeczny. Kościół jawi się zatem jako uniwersalna komunია miłości, zbudowana na fundamencie wiary, sakramentów i porządku hierarchicznego, w której pasterze i wierni – jako jednostki i jako wspólnota – czerpią ze źródeł łaski, posłuszni Duchowi Pana, który jest Duchem prawdy i miłości”¹⁷.

Liczne dokumenty oraz wypowiedzi nakreślają sukcesywnie teologię komunii, uznaną przez Nadzwyczajny Synod Biskupów obradujący w 1985 r. za centralną ideę Soboru Watykańskiego II¹⁸. Wśród nich można wymienić adhortację apostolską *Christifideles laici*, dającą analizę pojęcia *komunii*; listy apostolskie wydane z okazji Wielkiego Jubileuszu roku 2000: *Tertio millennio adveniente* (1994) oraz *Novo millennio ineunte* (2001); adhortację apostolską *Ecclesia in Europa*, w której Papież mówi o komunii nadziei; encyklikę *Ecclesia de Eucharistia*, w której ukazane zostaje pogłębione, duchowe rozumienie zjednoczenia człowieka z Bogiem, prowadzącego aż do ontycznej jedności. Jak zauważa jeden ze współczesnych eklezjologów, w encyklice tej „pojawia się termin *communio perfecta*, który wystąpił już wcześniej w encyklice z roku 1995: *Ut unum sint* (23). Ojciec Święty mówi o doskonałej komunii, którą postrzega jako ostateczny cel wszelkich dążeń ekumenicznych; idzie o komuniją pełną, jaką cieszył się Kościół apostołski. Z kolei w encyklice *Ecclesia de Eucharistia* w IV rozdziale pt. *Eucharystia a komunია kościelna przez communio perfecta* Papież rozumie wielkie wezwanie dla Kościoła. Idzie o stałe podtrzymywanie i pogłębianie komunii z Bogiem w Trójcy Jedynym, jak i w komunii między wiernymi”¹⁹.

Obszerne wyjaśnienie znaczenia pojęcia *communio* odnajdujemy w adhortacji apostolskiej *Christifideles laici*. Jan Paweł II wyjaśnia, że podstawowy jego sens odnosi się do relacji pomiędzy człowiekiem a Bogiem, a ściśle rzecz ujmując do zjednoczenia z Bogiem przez Jezusa Chrystusa w Duchu Świętym. Zjednoczenie to realizuje się w sło-

---

¹⁷ JAN PAWEŁ II. *Synod – urzeczywistnienie więzi między kolegialnością a prymatem*. „L'Osservatore Romano” 11:1990 nr 12 s. 20.

¹⁸ Zob. NADZWYCAJNY SYNOD BISKUPÓW. *Relacja końcowa*.

¹⁹ A. A. NAPIÓRKOWSKI. *Eklezjologiczne przesłanie Vaticanum II a idea communio kard. Karola Wojtyły*. „Analecta Cracoviensia” 35:2003 s. 185.

wie Bożym oraz w sakramentach. Spośród sakramentów Papież wymienia dwa, szczególnie ważne dla komunii kościelnej. Pierwszym z nich jest chrzest, który określa jako bramę oraz fundament komunii Kościoła. Drugim jest Eucharystia, w której dokonuje się komunie z Ciałem Chrystusa, która oznacza i buduje wewnętrzną komunie wszystkich wiernych w Kościele²⁰. Spożywanie Ciała i Krwi Pańskiej, pisze Papież, które także określa się mianem *komunii*, oznacza i buduje *komunie* pomiędzy wiernymi, to znaczy wewnętrzne zjednoczenie wiernych w Kościele, który również jest Ciałem Chrystusa²¹.

Owocem trwania w *komunii* jest jedność, którą należy traktować jako dar i tajemnicę Kościoła. Kościół, jak często przypomina Papież słowa św. Cypriana użyte przez Sobór Watykański II, „okazuje się jako «lud zjednoczony jednością Ojca, i Syna, i Ducha Świętego»”²². Wierzący w Chrystusa są jednością, ponieważ w Duchu Świętym trwają w *komunii* z Synem, w Synu zaś w Jego *komunii* z Ojcem²³. *Komunia* stanowi urzeczywistnienie Bożego planu zjednoczenia wszystkich oraz wszystkiego w Chrystusie jako Głowie²⁴. Jest objawieniem się w ochrzczonych łaski, poprzez którą Bóg czyni ludzi uczestnikami Jego własnej *komunii*, czyli swojego życia wiecznego²⁵. Bóg jest Tym, który „obdarza swoją *komunią*”²⁶; Trójca Święta jest najdoskonalszym źródłem *komunii*, z którego należy czerpać moc do tworzenia *komunii* między ludźmi, wspólnotami, a nawet rozdzielonymi chrześcijanami²⁷; wzorcem *komunii* jest Chrystus „w swej wewnętrznej *komunii* z Ojcem

---

²⁰ JAN PAWEŁ II. *Christifideles laici*. (19). Por. A. NOWICKI. *Teologia Kościoła-wspólnoty*. „Colloquium Salutis” 23-24: 1991-1992 s. 186-187.

²¹ JAN PAWEŁ II. *Christifideles laici*. (19, 34). Por. A. NOWICKI. *Kościół – communio jako znak i narzędzie Boga*. „Wrocławski Przegląd Teologiczny” 7:1999 nr 1 s. 122-123.

²² JAN PAWEŁ II. *Christifideles laici*. (18). Por. LG 4.

²³ Jan Paweł II w encyklice *Ut unum sint* jako podstawę tego twierdzenia przetacza zdanie: „A mieć z nami współuczestnictwo znaczy: mieć je z Ojcem i z Jego Synem Jezusem Chrystusem” (1J 1, 3).

²⁴ JAN PAWEŁ II. *Kościół tajemnicą komunii zbudowanej na miłości*. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*. Kraków – Ząbki 1999 s. 81.

²⁵ JAN PAWEŁ II. *Ut unum sint*. (9).

²⁶ *Tamże*. (18).

²⁷ *Tamże*. (21, 26).

w życiu trynitarnym²⁸; komunია trynitarna jest źródłem dynamizmu ewangelizacyjnego, który przyczynia się do egzystencji wspólnoty (*communio ecclesialis*), w której centrum stoi Chrystus²⁹. Wchodzenie w *komunię* z Trójcą Świętą zakłada życie w łasce oraz praktykowanie cnót wiary, nadziei oraz miłości. Sama wiara jest niewystarczająca, zauważa Papież, konieczne jest natomiast wraz z nią trwanie w łasce uświęcającej oraz trwanie w miłości. Innymi słowy należy w Kościele trwać „ciałem” i „sercem”³⁰.

Jan Paweł II dostrzega w biblijnych przekazach różne aspekty *komunii*. Zauważa, że św. Jan akcentuje *komunię* z Chrystusem w prawdzie, natomiast św. Paweł mówi o *komunii* z Chrystusową Paschą, przez co rozumie uczestnictwo w tajemnicy paschalnej, czyli przejściu od Ofiary krzyżowej do Zmartwychwstania Chrystusa. Uczestnictwo w Jezusowej Passze jest źródłem *komunii* wzajemnej, zgodnie ze słowami Apostoła Narodów, że cierpienia jednego z członków Chrystusowego Ciała, jakim jest Kościół powodują współcierpienia pozostałych (por. 1Kor 12, 26)³¹.

Tajemnicę *komunii* ukazuje prawda wiary o obcowaniu świętych (*sanctorum communio*). Obcowanie oznacza tu dwojaki rodzaj relacji życiowych człowieka. Z jednej strony jest to wcielenie chrześcijanina w Chrystusa, z drugiej zaś jedna miłość pośród wszystkich wiernych, żyjących zarówno na ziemi, jak i tych, którzy odeszli do wieczności. „Jest to jedność z Chrystusem i w Chrystusie, i jedność wśród chrześcijan w Kościele”³². Widzialne współuczestnictwo w rzeczach świętych, zwłaszcza w Eucharystii, stanowi fundament udziału w *komunii* niewidzialnej członków społeczności chrześcijańskiej. „*Komunia* ta

---

²⁸ JAN PAWEŁ II. *Kościół tajemnicą komunii zbudowanej na miłości*. s. 82. Papież nawiązuje w tym miejscu do modlitwy Jezusa przekazanej przez ewangelię św. Jana: „Nie tylko za nimi proszę, ale i za tymi, którzy dzięki ich słowu będą wierzyć we Mnie; aby wszyscy stanowili jedno, jak Ty, Ojczy, we Mnie, a Ja w Tobie, aby i oni stanowili w nas jedno, aby świat uwierzył, żeś Ty Mnie posłał. (...) Ja w nich, a Ty we Mnie! Oby się tak zespolili w jedno, aby świat poznał, żeś Ty Mnie posłał i żeś Ty ich umiłował, tak jak Mnie umiłowałeś” (J 17, 20-21. 23).

²⁹ JAN PAWEŁ II. *Kościół jako komunია po Pięćdziesiątnicy*. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*. s. 88.

³⁰ TENŻE. *Ecclesia de Eucharistia*. (36). Por. LG 14. Zob. R. RAK. *Urzeczywistnianie się Kościoła według Kardynała Karola Wojtyły*. „Colloquium Salutis” 15:1983 s. 129.

³¹ TENŻE. *Kościół jako komunिया po Pięćdziesiątnicy*. s. 88-89.

³² TENŻE. *Christifideles laici*. (19).

rodzi duchową solidarność między członkami Kościoła, jako członkami tego samego Ciała, oraz prowadzi ich do zjednoczenia w miłości, by stanowili «jedno ciało i jedną duszę» (Dz 4, 32). Owocem *komunii* jest również zjednoczenie w modlitwie (por. Dz 2, 42), inspirowanej przez tego samego Ducha (por. Rz 8, 15-16. 26; Ga 4, 6), Ducha Świętego, który napędza i jednoczy cały Kościół³³. W Kościele istnieje wspólnota dóbr duchowych, które wzajemnie są przekazywane pomiędzy wierzącymi, którzy tworzą między sobą jedno Ciało. Głową Ciała jest Chrystus, który swoje dobra przekazuje wszystkim członkom poprzez sakramenty. Dzięki jedności ożywiającego i kierującego Kościołem Ducha Świętego całe dobro eklezjalne wspólne jest wszystkim, którzy należą do Kościoła. *Komunia świętych* oznacza dwie rzeczywistości, ściśle ze sobą powiązane. Jedna to *komunia w rzeczach świętych* (sancta), druga zaś to *komunia między osobami świętymi* (sancti)³⁴.

Komunia charakteryzuje się z jednej strony jednością, z drugiej zaś wielością i zróżnicowaniem. Dowartościowanie jedności w *komunii* nie przeszkadza zróżnicowaniu, z kolei istnienie różnorodności nie sprzeciwia się jedności. Wielość w *komunii* odnosi się do zróżnicowania posług, charyzmatów, form życia i apostołatu wewnątrz Kościoła lokalnego, jak również do wielości tradycji liturgicznych i kulturowych zachodzących pomiędzy Kościołami lokalnymi³⁵.

Jan Paweł II stwierdza jednoznacznie, iż uprawniona różnorodność nie jest sprzeczna z jednością Kościoła. Wręcz przeciwnie, przynosi ona pozytywne skutki w wypełnianiu jego misji³⁶. Rozwijając problem jedności i różnorodności w *komunii* Następca św. Piotra stwierdza, że jedność, której Chrystus pragnął dla Kościoła nie oznacza zewnętrznej tylko oraz zubożającej jednolitości. Różnorodność powstała na skutek różnych procesów historycznych i kulturowych nie przynosi szkody jedności, bowiem jedność na pierwszym miejscu jest owocem działania Ducha Świętego i jest istotną właściwością Kościoła powszechnego, nie zaś wynikiem jedności Kościołów lokalnych. Z ustanowienia

³³ KONGREGACJA NAUKI WIARY. *Communio notio*. (6).

³⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego* 947, 948.

³⁵ KONGREGACJA NAUKI WIARY. *Communio notio*. (15).

³⁶ JAN PAWEŁ II. *Ut unum sint*. (50).

Chrystusa Kościół jest powszechny, Kościoły lokalne zaś są przejawem i wyrazem jego obecności³⁷.

Według Papieża historycznym pierwowzorem *communio ecclesialis* jest pierwsza wspólnota chrześcijan skupiona wokół Apostołów. Ukształtowana została zgodnie z wolą Zmartwychwstałego, który ukazał się uczniom i dawał im wskazania podczas „wspólnego posiłku”, co wskazuje na sprawowanie Eucharystii, a tym samym na prawdę, że po Jego odejściu, Eucharystia będzie wyrazem *komunii* Kościoła. Ponadto polecił swoim uczniom, by trwając razem oczekiwali zesłania Ducha Świętego (Dz 1, 4). Po wniebowstąpieniu Chrystusa wspólnota pierwszych chrześcijan trwa na modlitwie o dar Ducha Świętego (Dz 1, 14), co wskazuje na to, że modlitwa jest kolejnym charakterystycznym rysem *komunii* u początków Kościoła³⁸.

Papież zauważa także, że Autor *Dziejów Apostolskich* oprócz Apostołów jako uczestników modlitwy wymienia także inne osoby, w tym kobiety, które prawdopodobnie brały udział w ewangelizacyjnej misji Jezusa (Dz 1, 14). Obecność tych osób skłania do wniosku, że Kościół od samego początku jawi się jako początek nowej ludzkości, w której wszyscy powołani są do *komunii* z Chrystusem (por. Ga 3, 28)³⁹.

Komunia w wymiarze duchowym znajdowała również odzwierciedlenie w relacji do dóbr materialnych. Członkowie gminy oddawali swoje dobra na rzecz wspólnoty w imię braterskiej wrażliwości na potrzeby innych (Dz 4, 32). Papież zauważa jednak, że pragnienie dzielenia się z innymi nie dotyczyło jedynie rzeczy materialnych, ale odnosiło się również do dóbr nadprzyrodzonych. Dotyczyło ono przede wszystkim wiary i wszelkich dóbr duchowych, którymi należy się dzielić poprzez przekazywanie ich innym, rozpowszechnianie, głoszenie na wzór Apostołów, którzy głosili Ewangelię słowem i przykładem. Dynamizm dzielenia się dobrami duchowymi wypływał ze świadomości *komunii* trynitarniej, w centrum której znajduje się Chry-

---

³⁷ JAN PAWEŁ II. *Różnorodność w jedności: sprawa ekumenizmu*. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*. s. 501-503. Por. LG 13.

³⁸ JAN PAWEŁ II. *U źródeł komunii kościelnej*. W: *Katechezy Ojca Świętego Jana Pawła II – Kościół*. s. 83-85; TENŻE. *Kościół jako komunია po Pięćdziesiątnicy*. s. 87. Por. K. ROMANIUK. „Przebywali razem i wszystko mieli wspólne” (Dz 2, 44). *Biblijne pojęcie wspólnoty*. W: *Człowiek we wspólnocie Kościoła*. Red. L. Balter. Warszawa 1979 s. 20-21.

³⁹ JAN PAWEŁ II. *U źródeł komunii kościelnej*. s. 85.

stus, a z której Kościół czerpie impuls do ewangelizacji i budowania wspólnoty (*communio ecclesialis*)⁴⁰.

Komunię Papież nazywa „ucieleśnieniem i objawieniem samej istoty tajemnicy Kościoła”⁴¹. Komunia jest objawieniem oraz owocem odwiecznej miłości Boga, którą Ojciec ogarnia ludzkość przez Ducha Świętego, posłanego przez Chrystusa (por. Rz 5, 5), dzięki czemu ludzie doświadczają daru życia w jedności. Poprzez trwanie i budowanie komunii w miłości Kościół staje się wobec świata sakramentem, to znaczy zapożyczając słów Vaticanum II, „znakiem i narzędziem wewnętrznego zjednoczenia z Bogiem i jedności całego rodzaju ludzkiego”⁴².

Podsumowanie

Kategorię komunii bez wątpienia należy uznać za uprzywilejowaną w eklezjologii Jana Pawła II. Proces kształtowania się papieskiej koncepcji *communio* widoczny jest już w pismach i studiach antropologicznych kard. K. Wojtyły. Właśnie w tym okresie działalności późniejszego Papieża należy poszukiwać zasadniczych rysów komunii eklezjalnej. Dla kard. K. Wojtyły *communio* jest bazą dla dwóch innych kategorii, którymi Arcybiskup Krakowski często się posługuje, mianowicie dla kategorii Ludu Bożego oraz Ciała Chrystusa. Jako pojęcie kluczowe wyjaśnienia komunii należy przyjąć *communio personarum*, które tłumaczy słowo „uczestnictwo” jako otwarcie się jednej osoby na drugą oraz na całą wspólnotę, wzajemny dar z siebie, współdziałanie w dobrach i ich wzajemna wymiana. *Communio* jest wewnętrznym dynamizmem wspólnoty, dzięki któremu istniejąca w niej wielość i różnorodność prowadzi do jedności, bez szkody dla indywidualności jednostki. *Communio* wskazuje wreszcie na wspólnotę Osób Boskich oraz zjednoczenie ludzi na wzór jedności trynitarniej.

Studia kard. K. Wojtyły stanowią podstawę dla późniejszych rozważań o Kościele dla Jana Pawła II. *Communio* odnosi się zatem do zjednoczenia z Bogiem przez Chrystusa w Duchu Świętym, które realizuje się w sakramentach świętych, zwłaszcza we chrzcie i Eucharystii.

---

⁴⁰ JAN PAWEŁ II. *Kościół jako komunia po Pięćdziesiątnicy*. s. 87-88.

⁴¹ JAN PAWEŁ II. *Novo millennio ineunte*. (42).

⁴² LG 1. Ppor. C. G. ANDRADE. *Duchowość komunii*. „Communio” 23:2003 nr 4 s. 36-37.

Komunia może być opisywana na różne sposoby, ujmowana w różnych aspektach, jednak zawsze ostatecznie oznacza wspólnotę Trójcy Świętej z ludźmi, dzięki której ci ostatni uczestniczą w Boskich dobrach. Tajemnicę komunii ukazuje prawda o świętych obcowaniu, jako duchowa łączność i wymiana darów pomiędzy wszystkimi, którzy tworzą Ciało Chrystusa. W komunii urzeczywistnia się jedność, która nie jest negacją uprawnionej różnorodności. Pierwowzorem komunii kościelnej w wymiarze widzialnym według Jana Pawła II jest pierwsza wspólnota chrześcijan skupiona wokół Apostołów, ukształtowana zgodnie z zamysłem Chrystusa. Do komunii kościelnej powołani są wszyscy ludzie bez wyjątku. Wyraża się ona w dzieleniu się dobrami materialnymi, a także duchowymi, w tym drugim przypadku zwłaszcza poprzez głoszenie Ewangelii. Wreszcie komunია będąc urzeczywistnieniem samej istoty Kościoła jest objawieniem i owocem jednoczącej miłości Bożej przez co staje się znakiem zjednoczenia z Bogiem oraz jedności rodzaju ludzkiego.

Komunia w ujęciu Jana Pawła II to zadanie, które Kościół winien nieustannie realizować. U progu Trzeciego Tysiąclecia Papież mówi zatem o duchowości komunii, która winna stać się przedmiotem wysiłków wszystkich uczniów Chrystusa. Zachęca zatem, by czynić Kościół „domem i szkołą komunii”⁴³. Widzi w tym niejako warunek tego, by Kościół pozostał wierny zamysłowi Bożemu, z drugiej zaś strony, by skutecznie mógł odpowiedzieć na oczekiwania współczesnego świata. W praktycznym działaniu oznacza to krzewienie „duchowości komunii”⁴⁴. Poprzez to wyrażenie Biskup Rzymu rozumie „spojrzenie utkwione w tajemnicę Trójcy Świętej, która zamieszkuje w nas i której blask należy dostrzegać także w obliczach braci żyjących wokół nas. (...) To także zdolność odczuwania więzi z bratem w wierze dzięki głębokiej jedności mistycznego Ciała, a zatem postrzegania go jako «kogoś bliskiego», co pozwala dzielić jego radości i cierpienia, odgadywać jego pragnienia i zaspokajać jego potrzeby, ofiarować mu prawdziwą i głęboką przyjaźń. Duchowość komunii to także zdolność dostrzegania w drugim człowieku przede wszystkim tego, co jest w nim pozytywne, a co należy przyjąć i cenić jako dar Boży: dar nie tylko dla brata, który bezpośrednio go otrzymał, ale także «dar dla

⁴³ JAN PAWEŁ II. *Novo millennio ineunte*. (43).

⁴⁴ *Tamże*.

mnie». Duchowość komunii to wreszcie umiejętność «czynienia miejsca» bratu, wzajemnego «noszenia brzemion» (por. Ga 6, 2) i odrzucenia pokus egoizmu, które nieustannie nam zagrażają, rodząc rywalizację, bezwzględne dążenie do kariery, nieufność, zazdrość⁴⁵. Taka postawa, uczy Papież, winna być formowana wszędzie, gdzie kształtuje się człowiek, gdzie dojrzewają członkowie poszczególnych stanów w Kościele, a więc tam, gdzie formowani są kapłani, osoby konsekrowane, a także tam gdzie tworzą się rodziny i wspólnoty.

Jan Paweł II zaleca także, aby na gruncie duchowości komunii rozwijane były środki oraz rzeczywistości, których przeznaczeniem jest służba na rzecz komunii oraz jej zabezpieczenie. Pośród tego rodzaju specjalnych posług na rzecz komunii Biskup Rzymu wymienia posługę Piotrową oraz kolegialność biskupów, a także Kurię Rzymską, Synody, czy Konferencje Episkopatów⁴⁶.

Jan Paweł II w swoim nauczaniu konsekwentnie rozwija eklezjologię komunii wyraźnie prezentowaną przez Sobór Watykański II. Tym samym daje ważne wskazanie, iż na jej gruncie winna dokonywać się refleksja nad różnymi wymiarami życia Kościoła. Niewątpliwie w tym duchu winien być prowadzony dialog ekumeniczny. Również spojrzenie na różne instytucje Kościoła przez pryzmat *communio* może przyczynić się do skuteczniejszego wypełniania jego misji i zarazem właściwej odpowiedzi na współczesne wyzwania.

LA CHIESA COME „COMMUNIO” NELL’INSEGNAMENTO DI GIOVANNI PAOLO II

S o m m a r i o

Il tema importante dell’insegnamento di Giovanni Paolo II è l’unità della Chiesa. Secondo il Papa la parola più adeguata per descrivere questa realtà è *communio*. La base del suo pensiero sulla comunione possiamo trovare nell’analisi filosofica e teologica dell’insegnamento di Karol Wojtyła, per cui questo termine ha il senso fondamentale per comprendere la Chiesa. Nei testi di Giovanni Paolo II la parola *communio* significa vari tipi delle relazioni

⁴⁵ *Tamże*.

⁴⁶ *Tamże* 44; por. J. LOSADA. *Wspólnota w Kościele-Komunii* s. 67.

ecclesiali: fra le Persone di Santissima Trinità, fra uomo e Dio, fra uomini nella Chiesa. Nella comunione si realizza l'unità, che tuttavia non distrugge la varietà di quella comunione. Essa si esprime nello scambio reciproco dei doni tra i membri della comunità ed infine essa è una realizzazione ed una rivelazione dell'amore di Dio, che unisce, e per questo è il segno dell'unione con Dio e l'unità di tutta l'umanità. La comunione è anche uno grande ed importante compito per tutti i membri della Chiesa. Su questa base devono svilupparsi tali istituzioni che servono all'unità come il primato, la collegialità, la Curia Romana, i sinodi e le conferenze episcopale.

Słowa kluczowe: communio, communio personarum, communio ecclesialis, teologia wspólnoty, eklezjologia, K. Wojtyła, Jan Paweł II

Key words: communio, communio personarum, communio ecclesialis, theology of community, ecclesiology, K. Wojtyła, Jan Paweł II